

УДК 330.361(477)
JEL classification: F01
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2024/225-2/5>

Валерій ОСЕЦЬКИЙ, д-р екон. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0001-5104-1070
e-mail: osetski@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Андрій КАМІНСЬКИЙ, д-р екон. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0002-6574-8138
e-mail: akaminsky@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Вікторія КУЛІШ, д-р філософії
ORCID ID: 0000-0002-5919-2823
e-mail: kulish_v@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СИСТЕМНИЙ ХАРАКТЕР ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ СТРУКТУРНОЇ ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Вступ. Питання структурної політики і системної відбудови національної економіки, її інноваційної модернізації – це питання майбутнього України, сильної європейської держави. Сучасна практика структурних перетворень в Україні свідчить про значне відставання якісних характеристик структурної політики від загальноєвропейських стандартів у цій сфері. Метою статті був системний аналіз характеристик структурної політики і визначення та надання інституційних рекомендацій щодо участі держави в інноваційному розвитку економіки в умовах війни і в період післявоєнної відбудови економіки України.

Методи. Використано сукупність методів емпіричного та теоретичного дослідження: методи аналізу, синтезу та узагальнення, що на діалектичному рівні дозволяють науково обґрунтувати популярні моделі інноваційного розвитку. Здійснено методологічний аналіз теоретичних доктрин у процесі розкриття політико-економічних основ дослідження структурних трансформацій та структурної політики.

Результати. Розкрито особливості системного підходу в дослідженні закономірностей інноваційного розвитку, системної відбудови національної економіки загалом. Такий підхід дає можливість внести принципові уточнення інституційних перетворень структурної політики в період кардинальних змін у національній економіці. З'ясовано, що інноваційний розвиток на основі знання є визначальним імперативом структурної політики та визначає створення "нових" інститутів розвитку. Досвід економічно розвинених країн показує, що інноваційний розвиток – це пріоритетний напрям структурної політики. Проаналізовано концептуальні взаємозв'язки складових цілей структурної політики, системний характер структурної політики інноваційної модернізації, інституційні обмеження структурних змін української економіки та необхідності подолання інституційної "неефективної" структурної політики. Досліджено особливості інституту структурної політики як чинника оптимізації участі держави в інноваційному розвитку економіки. Встановлено, що інституційна теорія постає однією з найважливіших складових структурної політики інноваційного розвитку сучасної економіки. Визначено, що цифрові платформи можуть стати ключовим фактором структурних змін, які забезпечать інноваційний розвиток економіки України.

Висновки. Результати досліджень свідчать про зростаючий вплив системних тенденцій структурної політики інноваційного розвитку і можуть бути використані для розробки специфічних понять, спеціального категоріального апарату, високоякісного інституційного середовища, форм та інструментів посилення інституційного концепту інноваційної модернізації.

Ключові слова: системний аналіз, структурна політика, структурні зміни, інноваційна модернізація, інновації, інноваційний розвиток, інституційний концепт, інституційна стратегія.

Вступ

Питання структурної політики і системної відбудови національної економіки, її інноваційної модернізації – це питання майбутнього України, сильної європейської держави. Сучасна практика структурних перетворень в Україні свідчить про значне відставання якісних характеристик структурної політики від загальноєвропейських стандартів у цій сфері. Загальний стан структурних перетворень економіки України не можна вважати задовільним, оскільки його поділ на трансформаційний і трансакційний сектори опинився за межами структурної політики. Більше того, зміни цієї фундаментальної економічної структури відбуваються спонтанно, тому що їх не вважають усвідомленим завданням реалізації інституційного статусу держави. Це можна пояснити тим, що укладована від попередньої економічної системи нерациональна структура економіки України за роки зміни інституційного статусу держави ще більше деформувалася і характеризується на сучасному етапі глибокою диспропорційністю розвитку окремих секторів.

Відсутність структурних трансформацій у напрямі рішучого інноваційного розвитку означає не що інше, як

визначення ролі нашої країни як "світової периферії" та постачальника на міжнародний ринок сировини і напівфабрикатів. На сьогодні Україна належить до країн, які визнають важливість інновацій для індустріальної модернізації національної економіки. Саме вплив інновацій на модернізаційний розвиток може привести до радикальних структурно-технологічних змін в економіці та суспільстві.

Згідно з Глобальним індексом інновацій існуючий інноваційний розвиток України сьогодні не високий. Зокрема, у 2023 р. вона посіла 55 позицію із 132. Цей індекс визначається на основі підіндексів: факторів (або передумов) інноваційного розвитку та результатів інноваційного розвитку. Найкращі позиції в 2023 р. Україна мала за індикаторами "творчі результати" – 37 місце в рейтингу, "результати знань і технологій" – 46 місце в рейтингу, "людський капітал та дослідження" – 47 місце. Однак низькорозвиненими є інституційне забезпечення та загальна інфраструктура інноваційного розвитку (індикатор "інституційне середовище"; "рівень розвитку ринку", "інфраструктура") (табл. 1).

© Осецький Валерій, Камінський Андрій, Куліш Вікторія, 2024

Таблиця 1

Глобальний індекс інновацій у 2015–2023 роках

Період	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ГП ранг	64 (з 141)	56 (з 128)	50 (з 127)	43 (з 126)	47 (з 129)	45 (з 131)	49 (з 132)	57 (з 132)	55 (з 132)
Значення	36,5	35,7	37,6	38,5	37,4	36,3	35,6	31,0	32,8
ГП ранг									
1. ІНСТИТУЦІЇ	98	101	101	107	96	93	91	97	100
1.1. Інституційне (політичне) середовище	112	123	122	122	110	105	101	107	128
1.2. Нормативно-правове середовище	89	84	82	78	78	76	78	75	77
1.3. Бізнес-середовище	92	79	78	100	99	104	104	99	88
2. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ	35	40	41	43	51	39	44	49	47
2.1. Освіта	25	20	30	34	43	23	23	26	31
2.2. Вища освіта	31	24	26	26	37	32	33	40	37
2.3. Дослідження та розробки (R&D)	45	50	51	50	54	44	58	59	68
3. ІНФРАСТРУКТУРА	112	99	90	89	97	94	94	82	77
3.1. Інформаційно-комунікаційні технології	89	87	68	69	81	82	69	63	69
3.2. Загальна інфраструктура	127	110	108	89	95	95	124	111	105
3.3. Екологічна стабільність	121	100	95	115	120	99	108	86	74
4. РІВЕНЬ РОЗВИТКУ РИНКУ	85	75	81	89	90	99	88	102	104
4.1. Кредит	60	58	71	84	91	86	90	124	124
4.2. Інвестиції	136	113	107	115	115	121	120	107	107
4.3. Торгівля, конкуренція та ринковий масштаб	66	46	48	45	42	45	44	37	40
5. РІВЕНЬ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	78	73	51	46	47	54	53	48	48
5.1. Працівники знань	52	48	41	41	45	47	45	42	42
5.2. Інноваційні зв'язки	105	88	72	63	55	81	84	78	77
5.3. Засвоювання знань	88	82	63	75	73	59	59	63	66
6. РЕЗУЛЬТАТИ ЗНАНЬ І ТЕХНОЛОГІЙ	34	33	32	27	28	25	33	36	46
6.1. Створення знань	14	16	16	15	17	23	27	29	28
6.2. Вплив знань	98	90	77	40	47	45	61	48	71
6.3. Поширення знань	65	61	54	53	47	32	35	42	48
7. ТВОРЧІ РЕЗУЛЬТАТИ	75	58	49	45	42	44	48	63	37
7.1. Нематеріальні активи	82	42	26	13	17	23	29	62	19
7.2. Творчі товари та послуги	87	87	92	86	91	95	93	87	82
7.3. Онлайн-творчість	51	51	47	43	43	39	45	42	44

Джерело: розроблено авторами на основі (Dutta, Lanvin, & Wunsch-Vincent, 2015; 2016; 2017; 2018; 2019; 2020; Dutta et al., 2021; 2022; 2023).

Хід інноваційного розвитку в Україні зумовлює необхідність системних інституційних перетворень структурної політики формування сприятливого інноваційного клімату, рішучого прориву у сфері використання цифрових технологій, виникнення та активізації цифрових платформ з погляду інтересів загальної структурної реорганізації і модернізації воєнної економіки країни. Розвиток цифрових технологій і поширення цифрових платформ може надати багато нових можливостей для теоретичного осмислення актуальних проблем структурної політики.

Розроблений Міністерством цифрової трансформації України Індекс цифрової трансформації регіонів України є одним з інструментів оцінювання процесів інформатизації та цифровізації регіонів України. Цей індекс визначає рівень цифрової культури громадян і дає можливість оцінити спроможність органів влади вести цифрову трансформаційну політику. Індекс містить 8 блоків (Індекс цифрової трансформації регіонів України, 2023):

- інституційна спроможність;
- розвиток інтернету;
- розвиток Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП);
- впровадження режиму "без паперів";
- цифрова освіта;
- візитівка області;
- проникнення базових електронних послуг;
- галузева цифрова трансформація.

За результатами дослідження 2023 року, середній показник Індeksu становить 0,632 бала з 1 можливого. Найвищі показники виявлено в таких субіндексах, як "Режим

без паперів" [0,697], "Інституційна спроможність" [0,678] та "Проникнення базових епослуг" [0,666]. Найнижчий показник у субіндексі "Галузева ЦТ" [0,560], що вказує на потребу посилення роботи у сферах кібербезпеки, охорони здоров'я та цивільного захисту. Серед регіонів найвищий показник мають Дніпропетровська та Львівська області (Індекс цифрової трансформації регіонів України, 2023).

За останнє десятиліття у світі виникло безліч цифрових платформ, які використовують бізнес-моделі й докорінно змінюють ринковий механізм формування структури економіки. Інфраструктура, яку надають ці платформи, може забезпечити підвищення ефективності зв'язку, операцій, обміну інформацією для структурної координації національної економіки. Рейтинг цифрової конкурентоспроможності IMD (рис. 1), підготовлений Світовим центром конкурентоспроможності IMD, оцінює здатність і готовність 64 країн впроваджувати та досліджувати цифрові технології, що є головним чинником економічних змін у бізнесі, державному секторі та суспільстві. На основі поєднання надійних статистичних даних та результатів опитувань бізнес-лідерів і представників уряду цей рейтинг допомагає державам та організаціям визначити, на що спрямувати свої ресурси й які практики можуть бути найефективнішими на етапі цифрової трансформації.

Бізнес-платформи зумовлюють якісні зрушення у структурі сучасної економічної діяльності, у системі факторів економічного зростання і національного багатства, однак науковці досі не досягли консенсусу щодо визначення сутності цього поняття. У науковій літературі

запропоновано навіть різні терміни такого явища, зокрема, "цифрова платформа", "онлайн-платформа", "бізнес-платформа", "багатостороння платформа" тощо. Усі ці "бізнес-платформи" мають загальну смислову базу – вони формують інноваційні бізнес-моделі та постійно

вдосконалюються, упроваджуючи хмарні технології, штучний інтелект, накопичують величезні обсяги даних (BigData), які за мережевої взаємодії стають важливим інноваційним ядром економічного розвитку.

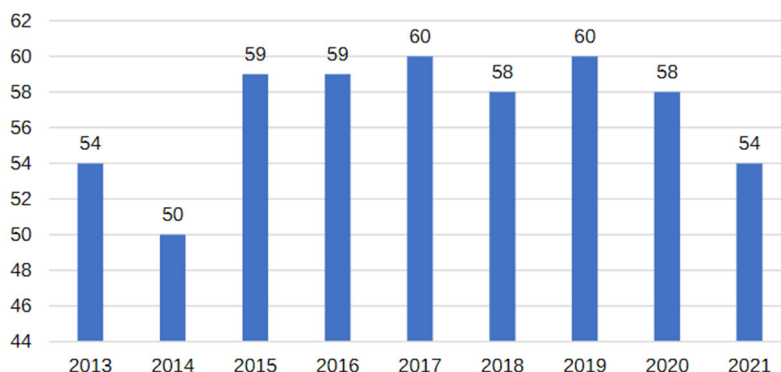

Рис. 1. Рейтинг цифрової конкурентоспроможності економіки України, 2013–2021 (2023¹) рр.

Джерело: розроблено авторами на основі (Шлайфер, & Тодощук, 2022) (IMD, 2023).

Розвиток, як і інновації, – це складний процес взаємопов'язаних цілісних змін як у системах різного рівня, так і в національній системі, що інтегрує перші відображення системної сутності інноваційного розвитку та дозволяє збагатити методологію системного підходу з метою адекватного теоретичного відображення дійсності. Відображення в теорії системної динаміки, а не тільки системно-структурної статистики, за допомогою широкого використання категорії розвитку як тимчасової характеристики руху систем, – це гідна відповідь вчених-теоретиків на зростаючу стрімкість інноваційних змін.

Починаючи системний розгляд наукових аспектів структурної політики, слід зазначити, що структурно-динамічні практики є потребою постановки й вирішення проблем не просто розвитку, а вже якості розвитку та інноваційного виміру розвитку, включаючи його інституційний аспект. У наукових публікаціях, присвячених дослідженню інституційних перетворень структурної політики інноваційного розвитку та феномену модернізації як багатогранного інноваційного явища, не знайшов, на наш погляд, достатнього відображення вплив на ці процеси інституційної теорії та структурної політики. Але єдність структурної політики та інституційних домінант в інноваційному розвитку економіки є наслідком системного, науково підтвердженого процесу взаємодії структурних змін і посилення інституційного концепту інноваційної модернізації економіки, нерозривно пов'язаних між собою як модель системного розвитку, так і самоствердження держави, яка має проводити політику реіндустріалізації, підтримки високотехнологічних галузей, стимулювання інновацій в основних галузях виробництва, тобто визначити провідні вектори модернізаційного розвитку, розглядається з ігноруванням необхідності забезпечення прогресу взаємодії. У зв'язку з цим, для розширення методологічного простору досліджень інституційних перетворень структурної політики актуальним є системний аналіз виявлення інституційної єдності структурної політики та політики модернізації з опорою на формування інноваційної економіки.

Метою статті є системний аналіз характеристик структурної політики й визначення та надання інституційних рекомендацій щодо участі держави в інноваційному розвитку економіки в умовах війни і в період післявоєнної відбудови економіки України.

Огляд літератури. Структурна політика, інституційний контент, місія держави в інноваційному розвитку – це надзвичайно широке поле для теоретичних і прикладних досліджень: політико-економічних, економіко-інституційних, економіко-соціологічних, економіко-математичних, порівняльно-статистичних, економіко-прогностичних, і навіть, філософських. Це пояснюється такими факторами: *по-перше*, фундаментальним характером поняття "структурна політика", яке відображає поступову модифікацію управлінських впливів, побудову макроекономічних механізмів забезпечення системних структурних зрушень і поширення їх позитивного соціально-економічного ефекту; *по-друге*, посиленням впливу економічних, політичних і соціальних інститутів на формування та реалізацію структурної політики, що підвищує актуальність цього напрямку економічної теорії, значення систематизації, узагальнення і проведення фундаментальних і прикладних досліджень; *по-третє*, обґрунтуванням та визначенням найкращих "маршрутів" структурної політики з урахуванням чинників повоєнного відновлення, включення інноваційних критеріїв до переліку суттєвих при розробці основних засад стратегії і тактики структурної політики в напрямі формування інноваційної моделі розвитку економіки України.

Проблеми вивчення структурної політики держави та її інституційних перетворень в економіці висвітлені у багатьох працях зарубіжних учених. Значну увагу приділено питанню, що таке економічна свобода і чому одним суспільствам вдається її інституційно досягти, а іншим ні, у чому полягає причина – це культура чи неправильна політика (Аджемоглу, & Робінсон, 2016). У політекономічному контексті – це інституційні зміни в структурі економічної діяльності (Шумпетер, 2011); у досліджуваному аспекті – структурні зміни, структурні трансформації, структурна політика – невідомі складові інноваційного розвитку в умовах інституційних реформ, роботи, котрі вже стали класичними (Fisher, 1939; Clark, 1957; Smith, 1904) та ін. У результаті концептуальних змін в економічній теорії процеси інноваційного розвитку, спираючись на інституційну й інституційно-еволюційну теорії та під впливом структурних трансформацій, поглиблено вивчали такі вчені-фундатори (Galbraith, 2007; Freeman et al., 1982); генез інститутів інноваційного розвитку,

¹ У 2022-2023 рр. Україна і рф виключені з рейтингу.

інституційно-еволюційний контекст досліджували (Nelson, & Winter, 1982; North, 1990) та інші. Системний характер впливу інститутів та інституційних змін на інноваційний розвиток економіки знайшли відображення у працях провідних українських учених (Базилевич, & Гражевська, 2022). Виділимо також роботи (Khodzhaian et al., 2021; Кіндзерський, 2013), у яких запропоновані критерії визначення пріоритетів структурних змін в економіці та проаналізовано зміст категорії "модернізація". Розкриттю теоретико-методологічних засад становлення інноваційної економіки та її інституційних одиниць присвячено роботу (Краус, 2015); стосовно систематичного характеру структурної політики економічної координації аналізуються інституційні середовища, їхня типологія, якість та перспективи розвитку (Гасанов, 2012; Маслов, 2021).

Незважаючи на значні теоретичні надбання, науковці й досі виявляють активний інтерес до пошуку оптимальної моделі інноваційного розвитку, вивчення в ній місця держави, враховуючи інституційні детермінанти, рушійні сили інноваційного розвитку, системний характер структурної політики, економічної координації, напрями структурно-адаптаційних змін з урахуванням повоєнного економічного розвитку України. Однак обґрунтування принципово нових явищ інноваційного розвитку, притаманних другій половині XX та початку XXI ст., за допомогою канонічних (усталених) основ економічної методології, успадкованої від старих часів, зумовило засилля нормативних, заідеологізованих підходів, які поглибили небезпечний розрив між практикою та її теоретичним обґрунтуванням. Виявилось, що традиційна економічна теорія, переобтяжена інерційністю наукового мислення, сформованого в межах неокласичної методології, не придатна для пояснення нових реалій структурної політики, зважаючи на національні особливості перебігу трансформаційних процесів.

Ідеться про особливу значимість структурних змін у забезпеченні збалансованого розвитку базових і нових інститутів, що підвищують стійкість національної економіки та створюють необхідні передумови інноваційного розвитку. Дедалі більша кількість дослідників не заперечує і той факт, що в сучасних умовах країни конкурують не лише в галузі чинників інноваційно-економічного розвитку, але й у виборі інститутів або цілісних інституційних стратегій для нарощування темпів економічного зростання і підвищення життєвого рівня населення (Решетило та ін., 2013). Також не розроблено ряд теоретичних і практичних положень щодо унікального інституційного статусу держави, оцінювання впливу економічної влади на науково-технічний та інноваційний розвиток, обґрунтування перспективних напрямів структурної політики держави з урахуванням системи чинників повоєнного відновлення. Зважаючи на сучасний стан економіки України, постає необхідність наукового переосмислення загальних теоретичних засад і підходів формування та реалізації політики структурних трансформацій економіки, які відбуваються і мають відбуватися згідно зі стратегією інноваційного розвитку.

Методи

Для досягнення поставленої мети та розв'язання окремих завдань щодо зміни інституційного концепту оновлення структурної політики використано сукупність методів емпіричного та теоретичного дослідження, а саме: методи аналізу, синтезу й узагальнення, що на діалектичному рівні дозволяють науково обґрунтувати популярні моделі інноваційного розвитку. Здійснено методологічний аналіз теоретичних доктрин у процесі

розкриття політико-економічних основ дослідження структурних трансформацій та структурної політики.

Метод інституційного трактування структурної політики економічних трансформацій залучено для окреслення процесів динаміки інноваційного розвитку економіки та виявлення інституційних обмежень і ресурсів у формуванні національної концепції державного регулювання інноваційного розвитку. Метод статистичного аналізу використано для розгляду стану та тенденцій інноваційного розвитку національної економіки в динаміці, змінах і логічній послідовності. Для аналізу взаємозв'язків, взаємодій між "старими" і "новими" інститутами інноваційного розвитку використано структурно-логічне моделювання, що дало змогу здійснити розробку системного підходу до оцінювання інституційної якості структурної політики. Метод теоретичних узагальнень застосовано для формулювання висновків і розроблення пропозицій. Алгоритм структурної політики, який формується на науковій базі, передбачає розробку послідовності застосування інструментів та формування інституційного механізму структурної політики, що дає змогу забезпечити рух всієї економічної системи в передбачуваному напрямі.

Результати

Особливостями інноваційного розвитку в XXI ст. є його системна сутність, що проявляється як взаємопов'язана цілісність складових цілей структурної політики, а також збереження національного ціннісно-інституційного багатства як особливого ресурсу інноваційного розвитку. Будь-який розвиток як форма існування економічної системи повинен мати зворотні зв'язки, величина та зміни яких із часом визначають стійкість зазначеного розвитку. Таку стійкість можна розуміти і як здатність взагалі до розвитку, тобто якісних змін, і як здатність розвиватися не спонтанно й дискретно (еволюційний підхід). На основі принципу зворотного зв'язку щодо інтерпретації теоретичного знання в економічній науці відкривається методологічний простір для перегляду та переосмислення теорії інноваційного розвитку, оновлення її основних положень в інформаційно-знаннєвій економіці та їх практичного застосування.

Варто зазначити, що в теорії економічного розвитку всесвітньовідомий учений Й. Шумпетер також виділяє два різні стани економіки. Економіка, яка орієнтується на відтворення і розвиток традиційної структури виробництва (тип розвитку "статика"), не може суттєво збільшувати своє багатство і суспільний добробут, оскільки розвиток традиційних конкурентних ринків із часом обмежує створення нової доданої вартості в масштабах країни. Зростання національної (валової) доданої вартості може забезпечити тільки інноваційний розвиток, що, власне, і зумовлює тип розвитку економіки, який Шумпетер назвав "динаміка" (Шумпетер, 2011). Такий підхід дає необхідне бачення рушійних сил сучасного економічного розвитку, де пріоритетна роль відводиться інноваціям і змінам, що формують передумови утворення нових технологічних структур та бізнес-платформ. Отже, вчений виявив рушійні сили економічної динаміки. Як стверджує Й. Шумпетер, економіку треба уявляти як еволюційний процес безперервної зміни хвиль інновацій, який він назвав "процесом творчого руйнування" (Creative destruction). На його думку, успіх економічної системи полягає не в ефективному досягненні статичної оптимальної рівноваги, а в спроможності здійснювати динамічні зміни в технології і досягати динамічного економічного розвитку за допомогою таких змін.

У методологічному аспекті праця Й. Шумпетера "Теорія економічного розвитку" (2011 р.) містить ключову ідею про розвиток, що спирається на факт постійних змін історичних умов та неповторності господарського кругообігу і на появу кожного наступного економічного стану з попереднього, що стало основною ідеєю еволюційної концепції (path dependence, lock in effect) (Москаленко, 2014). Водночас у теорії Шумпетера йдеться не про чинники, а про механізми змін, утіленням якого є підприємець. Своєю чергою, зростання економіки, що супроводжується збільшенням населення і багатства, Шумпетер не розглядав як розвиток, оскільки зростання не породжувало нових якісних явищ, а слугувало поштовхом для процесів їх пристосування. Тобто вчений чітко розмежовував зміст процесів розвитку і зростання (Шумпетер, 2011).

Переосмислення теорії Й. Шумпетера, реальне її використання в економічному аналізі, застосування математичних моделей для вивчення економічних процесів, зокрема економічних умов, дозволяє по-іншому сприймати структурні трансформації економіки, виявити інституційні та інвестиційні обмеження інноваційного розвитку. Теорія інноваційного розвитку має набути статусу верифікованої через підтвердження своєї зовнішньої верифікації (вихідні передумови і висновки, прогнози, рекомендації, виведені закономірності) і внутрішньої верифікації (установки та аналітичний апарат) (Москаленко, 2014).

Як вже згадувалося, інноваційний розвиток характеризується наявністю сильних позитивних зворотних зв'язків інформаційно-знаннєвої економіки в результаті дії екстернального ефекту. Останній припускає, що знання як ресурсне забезпечення інноваційного розвитку можуть бути використані багатьма виробниками, а це породжує інноваційні процеси і, природно, дуже відчутно інтенсифікує ендегенний вплив наукоємних інновацій на динаміку економічного розвитку.

Дослідники із Великої Британії та Канади Ф. Агійона і П. Ховітта запропонували модель економічного розвитку з ендегенним технологічним прогресом, основою якого є ідея Й. Шумпетера про механізми "творчого руйнування" (creative destruction). За цією моделлю, економічний розвиток обумовлений технологічним прогресом, що забезпечується за рахунок конкуренції між фірмами, які генерують і ведуть фундаментальні та прикладні дослідження для набуття нових знань, спрямованих безпосередньо на конкретні винаходи або модифікування вже існуючих технічних прийомів.

Кожна фірма може розробляти концепції нових продуктів чи процесів або різноманітні нові методи оцінювання їхньої придатності та життєздатності. Зауважимо, що на різних стадіях це можуть бути: а) розробки та випробування, б) подальші дослідження, спрямовані на зміну конструкції або технічної функції. Фірма може займатися багатьма видами діяльності, які не належать до досліджень і розробок, хоча беруть участь у створенні інновацій. Ця активність може підвищувати здатність фірми створювати інновації або ж успішно освоювати інновації, розроблені іншими фірмами чи організаціями (OECD/EC, 2005). Цінність інновації визначається тривалістю її існування, яка також залежить від кількості спеціалістів, що працюють у секторі НДДКР над реалізацією наступної інновації. Тривалість періоду між двома послідовними успішними нововведеннями є величина виняткова, зважаючи на стохастичну природу інноваційного процесу.

Здатність критично аналізувати інновації та знання (верифікація) є важливою властивістю сучасної

економічної методології. Цікаві методологічні узагальнення цих понять зробив американський економіст Е. Денісон, який запропонував концепцію прогресу знань як джерела економічного розвитку. Він дослідив виняткову роль нових знань в економічному розвитку провідних країн світу. У своїй відомій праці "Дослідження відмінностей в темпах економічного росту" (Denison, 1967) він обґрунтовує положення про те, що отримання нових знань потребує інноваційних зусиль, які спрямовані безпосередньо на конкретні винаходи або модифікування вже існуючих технічних прийомів.

Наведені теоретичні положення надто важливі, оскільки йдеться про розуміння того, що за еволюційних підходів (Nelson, & Winter, 1982) інновація розглядається як процес, що залежить від напрямів, якими розвиваються знання і технології під час взаємодії між різними фірмами і різноманітними факторами. Структура таких взаємодій впливає на перспективи економічного розвитку. У цьому контексті слід враховувати й те, що, незважаючи на певні теоретичні неузгодженості в ендегенних моделях економічного розвитку, можна стверджувати, що поняття "нового знання" як важливого ресурсу для отримання наукоємних інновацій формують нову парадигму економічного розвитку, яка стала домінуючою на початку XXI ст. (Маслов, 2021).

Зазначимо, що отримання нових знань і технологій, їх ефективне застосування в економічному розвитку значною мірою визначають роль і місце країни у світовому співтоваристві, рівень життя населення та забезпечення національної безпеки. Економічний розвиток дедалі більше обумовлюється мірою застосування нових знань у вигляді інновацій. Економіка України (яка своє економічне зростання мала в основному за рахунок видобутку та продажу сировини і завдяки сприятливій ринковій кон'юктурі на її світових ринках), ефективність традиційних її секторів, багато в чому завдячує застосуванню нових технологій і техніки, при розробці й первинній переробці ресурсів (сировини) (Краус, 2015).

Таким чином, дифузія нових знань і технологій є центральним елементом інноваційного процесу і розвитку. Під процесом дифузії часто розуміють спосіб, яким інновації поширюються ринковими або неринковими каналами від місця їх першого виникнення до різних споживачів – по країнах, регіонах, галузях, ринках і фірмах. Без дифузії інновація не має жодного економічного значення. Економічні погляди на дифузію в основному зосереджені на вартості та вигодах від освоєння нових технологій. Ці потенційні вигоди часто можуть бути стратегічними і такими, що дозволяють утримати або одержати перевагу над конкурентами (OECD/EC, 2005). Розглядаючи теоретичні основи цієї проблеми, слід виходити з найбільш значущого твердження, а саме, з того, що розвиток на основі знання й інновацій є визначальним імперативом структурної політики і вимагає створення відповідних інститутів інноваційного розвитку та знання. Тим часом категорія розвитку (інноваційного розвитку) ще практично не отримала належного відображення у системній економічній теорії, для якої характерні переважно статика, ніж динаміка, і сумативність, ніж системність викладу. У цьому випадку можна переконалися, що теорія не встигає за практикою, оскільки поняття розвитку вже досить давно використовується у сфері структурної політики. Розвиток, як і інновації, це складний процес взаємопов'язаних цілісних змін як у системах різного рівня, так і в національній системі, що інтегрує перші.

Відображення системної сутності інноваційного розвитку дозволяє також збагатити методологію системного підходу з метою адекватного теоретичного відображення дійсності. Відображення в теорії системної динаміки, а не тільки системно-структурної статистики, за допомогою широкого використання категорії розвитку як тимчасової характеристики руху систем – це гідна відповідь учених-теоретиків на зростаючу стрімкість інноваційних змін. Зокрема, структурно-динамічні практики є потребою постановки та вирішення проблеми не просто розвитку, а вже якості розвитку й інноваційного виміру розвитку, включаючи його інституційний аспект. Актуальність і гострота їх обговорення відчутно зростають у періоди кардинальних системних змін у національній економіці та реалізації " нової структурної політики". Аналіз інституційних змін та структурної політики – основні напрями формування загальної теорії економічної еволюції і трансформації. Головною особливістю інституційних перетворень є поєднання механізмів системної модернізації суспільства з механізмами структурної політики. Розглядаючи методологічні основи цієї проблеми, слід зазначити, що питання зміни економічних систем та їх розвитку відображені в працях багатьох представників різних шкіл та напрямів економічної науки. У вступі до "Багатства народів" А. Сміт зазначав, що головна тема його роботи – "економічний розвиток", фактори, які в довгостроковому періоді впливають на багатство народів. Методологія системних зв'язків та відносин між суб'єктами економічної діяльності, які утворюють зрілі, структурно-цілісні системи, також належить йому. Типовим тут є процес формування структурної цілісності економічної системи. Вона за своєю суттю базується на вертикальних зв'язках між суб'єктами економічної діяльності, яких поєднує схильність до обміну. Як слушно зауважував А. Сміт, "ця схильність до обміну не тільки створює відмінність здібностей, що настільки помітна в людей різних професій, вона також робить її корисною" (Smith, 1904).

А. Сміт продемонстрував і глибоке розуміння впливу інституційних чинників на структурні зміни економічних систем. Інституціоналізм виник у другій половині XIX ст. під час спроб виявити загальні закономірності суспільного розвитку. Певною мірою інституціоналізм можна вважати однією з перших спроб застосувати методи системного аналізу до вивчення суспільних явищ і процесів. Поставши перед таким явищем, як великий різновид факторів, що визначають суспільні процеси, багатьох дослідників того часу гостро відчували необхідність виявити основні рушійні сили суспільного розвитку, зрозуміти, чим визначається структурна політика економічних трансформацій. Водночас вони прагнули привернути належну увагу до взаємозв'язків, взаємодій і взаємозалежностей різних сфер життя (господарства, політики, культури, ідеології тощо). По-різному це відобразилось у працях тогочасних класиків соціології, політекономії, історії.

Інституційний підхід від початку постав перед різними ступенями формалізації досліджуваних явищ. Одна справа – закони та політико-адміністративні організації, що склалися в суспільстві (до чого спочатку зводилося трактування інститутів більшістю інституціоналістів). Інша справа, – звичаї, традиції, культура, ідеологія, які також суттєво визначають поведінку людей, мотивують їхні дії, визначають світовідчуття, але формуються більш стихійно й менш очевидно. Звідси від самого початку виникли надто відчутні розпливчастість та суперечливість різних підходів до проблематики суспільних інститутів. Це

виявилось особливо важливим під час дослідження складних взаємодій та взаємозалежностей між різнорідними і швидкозмінливими компонентами ("інститутами") суспільного життя. Значною мірою завдяки інституційним підходам сьогодні стрімко розширюються межі вивчення взаємодій та взаємозалежностей між різнорідними громадянськими інститутами – економічними та ідеологічними, політичними та культурними, морально-етичними нормами та господарськими імперативами тощо.

Інститути стали невід'ємним компонентом сучасних досліджень як організаційно-управлінських аспектів у суспільному розвитку, так і більшості підходів до проблем суспільних перетворень та трансформацій. Більше того, суспільні інститути дедалі частіше розглядаються як найважливіші елементи, компоненти (навіть інструменти) організації та управління суспільством та господарством (DiMaggio, & Powell, 1991). Відповідно, в інституціоналізмі надто швидко розвиваються ті напрями, які відповідають завданням і цілям, що постають перед суспільством. Водночас помітно зростає інтерес до ідеолого-світоглядного чинника як з погляду його ролі у формуванні інститутів (визначення їх конкретного характеру, цілей та функцій), так і з погляду можливостей його використання для перетворень окремих суспільних інститутів (а через них і структурної політики економічної трансформації).

Зауважимо, що інститути розвиваються у тісній взаємодії не тільки з іншими інститутами, але й самостійно, з урахуванням своїх внутрішніх закономірностей. Виникає складна проблема оцінювання взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів їхнього розвитку, їх співвідношення та визначення напрямів структурних трансформацій економіки у вигляді чітко сформульованого "порядкового" набору цілей, насамперед функцій, які при цьому повинна виконувати держава (Гасанов, 2012).

Слід наголосити, що вплив держави на соціально-економічний розвиток випливає із самої суті держави. Сучасні теоретичні концепції держави в економіці спрямовані на гармонійне поєднання найкращих елементів ринкового саморегулювання з коригуючим втручанням державних інституцій. Важливо і те, що у XX ст. стало очевидним, що модель економічного розвитку країни визначається не лише за рахунок наявності базових інститутів – державних і приватних, формальних і неформальних, економічних, соціальних та політичних, але залежить і від рівня їх відповідності наявній структурі економіки й ефективної взаємодії державного та ринкового секторів. Саме ефективна взаємодія державних секторів є комбінацією різних інструментів, розміщення обмежених ресурсів між конкуруючими (альтернативними) цілями або напрямками їх використання (Кульчицький, 2011). Але при цьому роль держави як безпосереднього учасника ринку має зменшуватися, тоді як роль держави як регулятора – зростати.

Тим часом переваги ринкової економіки можуть бути задіяні в основному через інститути розвитку підприємництва, ефективних і захищених контрактних відносин, розвиненого ліквідного ринку капіталів, чітких правил формування та діяльності суб'єктів економіки, нормального конкурентного порядку з відповідними правилами входу на ринки та виходу з них. Інституційні передумови ринкової економіки розраховані на приватний сектор як такий незалежно від того, як виникають приватні підприємства – шляхом приватизації державної власності або за рахунок нового приватного капіталу. Причому гарантом захисту права приватної власності та використання контрактів має бути держава. Формування основних інститутів ринкової економіки та структури їхньої взаємодії стали основною причиною незадовільних результатів на

початку інституційних перетворень та зумовили складнощі у період економічної кризи в Україні. Більше того, структурна політика не коригувала ці негативні явища, а також сприяла їхньому зростанню.

Інституційна структура ринкової економіки привертає пильну увагу вчених. Будь-який інститут (якщо сприймати цю категорію в нортівському розумінні, зазвичай взаємодія агентів економічних відносин) має вирішувати проблему зниження сукупних трансакційних витрат. В основі радикальних інституційних реформ лежить переконання, що лише старі, віджилі економічні інститути здатні підвищувати трансакційні витрати, однак досвід економічних перетворень у більшості країн світу свідчить про помилковість такої думки. Часто нові, ледь сформовані інститути наділялися функціями, що суперечили основним цілям їх функціонування, і внаслідок цього підвищували сукупні трансакційні витрати. Проводячи структурну політику, необхідно розуміти, що інституційні перетворення відбуваються повільно, оскільки є результатом еволюційних змін, які сформують ринкову поведінку економічних суб'єктів. Чим вища інституційна

невизначеність, тим вищими є сукупні трансакційні витрати, тим нижчий рівень ефективності інновацій і знань у розвитку інституційного статусу держави.

Однією з найважливіших умов неефективності структурної політики в Україні слід назвати розмивання точки відліку процесу реформування, коли губляться цілі, функціональне наповнення, зростають сукупні трансакційні витрати. Майже єдиний спосіб подолання подібної інституційної "неефективності" структурної політики полягає в тому, що економіка має розвиватися за правилами, які в основному спрощують перебіг трансакцій, скорочують їх витрати або призводять до неможливості продовження дій за колишніми, самостійно встановленими правилами.

Таким чином, для ведення дієвої структурної політики в Україні потрібна нова теорія такої політики, яка по суті означає масштабні технологічні, інституційні та структурні зміни української економіки. Структурна політика має проводитися на користь інноваційного розвитку, тобто спрямована на підвищення ефективності промислового виробництва, отримання нових знань і технологій, зростання інвестицій у людський капітал (табл. 2).

Таблиця 2

Системний характер інституційних перетворень структурної політики інноваційного розвитку

Складові системної політики	Основні елементи	Взаємозв'язок
Інноваційний розвиток	- впровадження інноваційних технологій - розвиток цифрових платформ	Впливає на модернізацію економіки та підвищення конкурентоспроможності. Забезпечує ефективність інформаційного обміну та доступ до ринків
Державне регулювання та підтримка	- фінансування програм інноваційного розвитку - гранти, пільги, інфраструктура для стартапів	Держава створює сприятливі умови для інновацій та розвитку бізнесу. Підтримка підприємництва та стимулювання інноваційної діяльності
Розвиток людського капіталу	- інвестиції в освіту та підготовку кадрів - наукові дослідження та підвищення кваліфікації	Забезпечує наявність кваліфікованої робочої сили для інноваційних галузей. Підтримує розвиток нових знань та технологій
Інституційна модернізація	- реформи інституційної структури - створення нових та модернізація існуючих інституцій	Створює ефективне середовище для впровадження інновацій. Підвищує ефективність економічної системи
Структурно-динамічні зміни	- перехід від статичної до динамічної моделі розвитку - впровадження нових підходів до управління	Сприяє адаптації до сучасних економічних викликів. Забезпечує стабільність та ефективність економічних процесів
Формування економіки знань	- використання інформаційних технологій - розвиток інноваційних бізнес-моделей	Підвищує продуктивність та конкурентоспроможність економіки. Сприяє створенню нових ринків та можливостей для розвитку

Джерело: розроблено авторами.

Структурна політика має залишатися своєрідним синтезом теоретичної, господарської та політичної культури. Якщо структурна політика формується та проводиться без урахування теоретичних узагальнень або базується на неадекватних установках, які демонструють на великому емпіричному матеріалі свою практичну непридатність, то це вказує на відсутність дотримання зазначених елементарних вимог у межах державної системи структурної політики. У процесі реалізації структурної політики дуже важливими є орієнтири, особливо усвідомлення інструментального призначення цієї політики. Копіювати чийсь підходи в галузі структурної політики чи імпортувати інститути – це рівнозначно несанкціонованому запозиченню досягнень в інноваціях та технології. Швидкість появи нових інститутів та організацій не повинна бути стрімкою, інакше вони виявляться поза межами інституційного діапазону, зазнають випадкових модифікацій, утворюючи підсистеми низької ефективності, які стануть загрозливою основою для

девіантних моделей економіки, знизять потенціал адаптації економічної системи в особі її агентів.

Повільний розвиток вітчизняних інститутів "нової структурної політики" ускладнює для української економічної науки вироблення рекомендацій щодо ефективності руху до інституційного забезпечення оптимізації участі держави в інноваційному розвитку економіки, теоретико-методологічного обґрунтування становлення "нових" інститутів інноваційного розвитку внаслідок модифікації формальних і неформальних інституцій з опорою на формування економіки знань. Із позицій ретроспективного аналізу світового досвіду слабка інтенція до використання інституційної єдності економічної теорії та структурної політики має наслідком додаткову економічну суперечність у суспільстві та не сприяє реалізації державної стратегії інноваційного розвитку.

Структурні трансформації в умовах війни вплинули на кожну складову економіки України. У перші місяці повномасштабного вторгнення понад 80 % підприємств

були змушені призупинити свою діяльність чи зменшити обсяги виробництва (Європейська Бізнес Асоціація, 2024). Індекс активності бізнесу UBI (Дослідження стану та потреб бізнесу..., 2024) на початку розгортання повномасштабних воєнних дій сягнув найнижчого рівня, і навіть станом на початок 2024 року він становить 37,3 (із 100 можливих), що відповідає зоні негативних очікувань бізнесу. Сукупні втрати економіки країни та населення ще необхідно буде оцінювати, але те, що це колосальний негативний вплив – факт, що не потребує доведення. Однак саме бізнес здатний "підтримувати" економіку та армію. Орієнтація на підтримку бізнесу і залучення додаткового фінансування задля розвитку підприємництва є важливим елементом існування економіки в умовах війни. Відбувається активне зовнішнє фінансування, зокрема спрямоване й на підтримку бізнесу. Україна в 2023 р. отримала 42,5 млрд дол. США як зовнішнє фінансування, із яких 27 % (11,6 млрд дол. США) у вигляді безповоротної грантової допомоги.

Дискусія і висновки

Отже, саме системний характер інституційних перетворень структурної політики оцінює визначальну роль знань, інновацій і технологій в інноваційному розвитку економіки, тому він є найбільш прийнятним інструментом наукового пізнання інноваційного розвитку сучасної економіки України. Встановлено, що інституційна теорія стає однією з найважливіших складових структурної політики інноваційного розвитку, яка має розкрити особливості інституційних змін у національній економіці. При цьому розвиток розглядається як системне явище, як основна мета суб'єктів до інноваційного процесу розвитку та основа оптимізації участі держави в побудові суспільства й економіки, заснованих на знаннях та інноваціях. Зрозуміло, що якість системного розвитку великою мірою визначатиметься здатністю держави провадити структурну політику інноваційного розвитку економіки, заснованого на знаннях. Здійснення поступальної структурної політики реформування інституційної структури економіки України та активної, орієнтованої на формування "економіки знань", забезпечуватиме системний, стійкий інноваційний розвиток економіки.

Феномен інноваційного розвитку надає якісної смислової визначеності цілеспрямованій структурній політиці відповідно до сучасних інституційних форм державного регулювання інноваційного розвитку, підпорядковує собі все, що відбувається в межах національної економічної системи.

Потребують подальшого наукового дослідження інституційний механізм оптимізації участі держави в інноваційному розвитку економіки та адаптивності його до особливостей повоєнного відновлення економіки України. Впровадження сучасної моделі інноваційного розвитку на макрорівні потребує дослідження інструментів реалізації структурної політики держави шляхом оптимізації ризиків реформування інституційного середовища вітчизняного внутрішнього ринку в умовах цифрової трансформації. Варто зазначити, що в Україні практично не ідентифікується парадигмальна природа Європейських стратегій соціально-економічного розвитку XXI ст.: "Лісабонська стратегія" та "Європа 2020", які концептуально побудовані на базі неошумпетерівських теорій технологічної парадигми, де фактор інноваційних змін виконує системотворчу пріоритетну функцію.

BTI 2024 Country Report є частиною Індексу трансформації (BTI) (The Transformation Index, 2024) фонду Bertelsmann Stiftung. Він охоплює період з 1 лютого 2021 р. по 31 січня 2023 р. BTI оцінює трансформацію до демократії та ринкової економіки, а також якість

управління в 137 країнах. За висновками 2024 р., незважаючи на повномасштабне вторгнення росії в лютому 2022 р. і жорстоку агресивну війну, Україна продовжує прогресувати в реформах демократії та верховенства права, а надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 р. ще більше це прискорило.

У цілому системний підхід до інноваційного розвитку передбачає розробку специфічних понять, спеціального категоріального апарату, виявлення ринкових механізмів взаємодії суб'єктів процесу інноваційного розвитку, а також якісного інституційного середовища, форм та інструментів інноваційного розвитку. Ці та інші питання будуть розглянуті в наступних статтях.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оптимізацію інституційного механізму участі держави в інноваційному розвитку економіки та адаптацію структурної політики до умов цифрової трансформації й повоєнного відновлення. Перспективним є аналіз впливу цифрових платформ і застосування європейських стратегій розвитку для формування ефективної економіки знань.

Внесок авторів: Валерій Осецький – концептуалізація, методологія, аналіз джерел, підготування огляду літератури або теоретичних засад дослідження, збір емпіричних даних та їх валідація, емпіричне дослідження, написання – оригінальна чернетка; Андрій Камінський – методологія, аналіз джерел, підготування огляду літератури або теоретичних засад дослідження, збір емпіричних даних та їх валідація, емпіричне дослідження, написання – оригінальна чернетка; Вікторія Куліш – збирання емпіричних даних та їх валідація, емпіричне дослідження; формальний аналіз, програмне забезпечення, написання – перегляд і редагування.

Список використаних джерел

- Аджемоглу, Д., & Робінсон, Дж. (2016). *Чому нації занепадають. Походження влади, багатства і бідності* (О. Дем'ячук, Пер.). Наш формат.
- Базилевич, В. Д., & Гражевська, Н. І. (2022). *Економічний розвиток України: концептуальні засади та інституційний вимір*. Ліра К.
- Гасанов, С. С. (2012). *Структурні трансформації економіки і державні фінанси. Проблеми методології, теорії, економічної політики*. Державна навчально-наукова установа "Академія фінансового управління".
- Дослідження стану та потреб бізнесу в умовах війни: результати опитування в грудні 2023 – січні 2024 року*. (2024). ДіяБізнес. <https://business.dia.gov.ua/en/cases/novini/doslidzenna-stanu-ta-potreb-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvannya-v-grudni-2023-sicni-2024-roku>
- Індекс цифрової трансформації регіонів України: підсумки 2023 року*. (2023). Міністерство цифрової трансформації України. https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_2023_compressed.pdf
- Кіндзерський, Ю. В. (2013). *Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації*. Національна академія наук України, Інститут економіки та прогнозування.
- Краус, Н. М. (2015). *Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін*. Центр учбової літератури.
- Кульчицький, Я. В. (2011). *Сучасні економічні системи в умовах екологізації та глобалізації (теоретико-методологічні засади порівняння)*. Національний лісотехнічний університет України.
- Маслов, А. О. (2021). *Інформаційно-знаннява економіка*. ВПЦ "Київський університет".
- Москаленко, О. М. (2014). Теорія і модель випереджаючого економічного розвитку в системі суспільних стратегічних потреб. *Економіка України*, 8, 4–18. http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_8_2
- Підтримують команди та армію: Як працює бізнес в умовах війни*. (2022). Європейська Бізнес Асоціація. <https://eba.com.ua/pidtrymuut-komandy-ta-armiyu-yak-pratsyuje-biznes-v-umovah-vijni/>
- Решетіло, В. П. та ін. (2013). *Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економічних систем*. Харківська національна академія міського господарства.
- Шлайфер, М., & Тодошук, А. (2022). Діджиталізація економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*, 45. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-10>

- Шумпетер, Й. А. (2011). *Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу* (В. Старк, Пер.). Видавничий дім "Києво-Могилянська академія".
- Clark, C. (1957). *The conditions of economic progress*. Macmillan; St. Martin's Press.
- Denison, E.F. (1967). *Why growth rates differ: Postwar experience in nine Western countries*. Brookings Institution.
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1991). *The new institutionalism in organizational analysis*. University of Chicago Press.
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2015). *The global innovation index 2015: Effective innovation policies for development*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_gii_2015.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2016). *The global innovation index 2016: Winning with global innovation*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2017). *The global innovation index 2017: Innovation feeding the world*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2018). *The global innovation index 2018: Energizing the world with innovation*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2018.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2019). *The global innovation index 2019: Creating healthy lives – The future of medical innovation*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2020). *The global innovation index 2020: Who will finance innovation?* WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., Rivera León, L., & Wunsch-Vincent, S. (2021). *The global innovation index 2021: Tracking innovation through the COVID-19 crisis*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., Rivera León, L., & Wunsch-Vincent, S. (2022). *The global innovation index 2022: What is the future of innovation-driven growth?* WIPO. <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>
- Dutta, S., Lanvin, B., Rivera León, L., & Wunsch-Vincent, S. (2023). *The global innovation index 2023: Innovation in the face of uncertainty*. WIPO. <https://www.wipo.int/documents/d/global-innovation-index/docs-en-wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
- Fisher, A. G. B. (1939). Production, primary, secondary, and tertiary. *The Economic Record*, 15(1), 24–38.
- Freeman, C., Clark, J., & Soete, L. (1982). *Unemployment and technical innovation: A study on long waves and economic development*. Frances Pinter.
- Galbraith, J. K. (2007). *The new industrial state*. Princeton University Press.
- IMD. (2023). *World digital competitiveness ranking 2023*. <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/>
- Khodzhaian, A. A., Ignatyuk, A. I., Korneev, V. V., & Khodzhaian, A. R. (2021). Modeling of the effect of structural shifts on the economic dynamics in Ukraine. *Науковий вісник Національного університету*, 2, 170–177. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-2/170>
- Nelson, R., & Winter, S. (1982). *An evolutionary theory of economic change*. Belknap Press of Harvard University Press.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change, and economic performance*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
- OECD/EC. (2005). *Oslo manual: Guidelines for collecting and interpreting innovation data* (3rd ed.). OECD Publishing.
- Smith, A. (1904). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (E. Cannan, Ed.). Methuen. <https://oll.libertyfund.org/titles/237>
- The Transformation Index. (2024). *BTI*. <https://www.bti-project.org>
- References**
- Adzhemoglu, D., & Robinson, J. (2016). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty* (O. Dem'ianchuk, Trans.). Nash Format [in Ukrainian].
- Bazylevych, V.D., & Hrazhevska, N.I. (2022). *Economic development of Ukraine: Conceptual principles and institutional dimension*. Lira K [in Ukrainian].
- Hasanov, S.S. (2012). *Structural transformations of the economy and public finances. Problems of methodology, theory, economic policy*. State educational and scientific institution "Academy of Financial Management" [in Ukrainian].
- Research on the state and needs of business in wartime: survey results in December 2023 – January 2024. (2024). DiyaBusiness. [in Ukrainian]. <https://business.diaa.gov.ua/en/cases/novini/doslizhenna-stanu-ta-potrebbiznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvannya-v-grudni-2023-sicni-2024-roku>
- Digital Transformation Index of Regions of Ukraine: Results of 2023. (2023). Ministry of Digital Transformation of Ukraine [in Ukrainian]. https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97_%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_2023_compressed.pdf
- Kindzerskiy, Yu.V. (2013). *Industry of Ukraine: Strategy and Policy of Structural and Technological Modernization*. National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics and Forecasting. [in Ukrainian].
- Kraus, N. M. (2015). *The formation of an innovative economy in the context of institutional changes*. Center for Educational Literature [in Ukrainian].
- Kulchytskyi, Ya.V. (2011). *Modern economic systems in the conditions of environmentalization and globalization (theoretical and methodological principles of comparison)*. National Forestry University of Ukraine [in Ukrainian].
- Maslov, A. O. (2021). *Information and knowledge economy*. PPC "Kyiv University" [in Ukrainian].
- Moskalenko, O.M. (2014). Theory and model of advanced economic development in the system of social strategic needs. *Economy of Ukraine*, 8, 4–18. [in Ukrainian]
- Supporting the Teams and the Army: How Business Works in Wartime. (2022). European Business Association. [in Ukrainian]. <https://eba.com.ua/pidtrymuyut-komandy-ta-armiyu-yak-pratsyuye-biznes-v-umovah-vijny/>
- Reshetlyo, V. P. et al. (2013). *Institutional factors of sustainable development of regional socio-economic systems*. Kharkiv National Academy of Urban Economy [in Ukrainian].
- Shlaifer, M., & Todoschuk, A. (2022). Digitalization of the Ukrainian economy in the context of European integration. *Economy and Society*, 45 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-10>
- Shumpeter, Yo. A. (2011). *Theory of Economic Development: A Study of Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle* (W. Stark, Trans.). Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. [in Ukrainian]
- Clark, C. (1957). *The conditions of economic progress*. Macmillan; St. Martin's Press.
- Denison, E. F. (1967). *Why growth rates differ: Postwar experience in nine Western countries*. Brookings Institution.
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1991). *The new institutionalism in organizational analysis*. University of Chicago Press.
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2015). *The global innovation index 2015: Effective innovation policies for development*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_gii_2015.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2016). *The global innovation index 2016: Winning with global innovation*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2017). *The global innovation index 2017: Innovation feeding the world*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2018). *The global innovation index 2018: Energizing the world with innovation*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2018.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2019). *The global innovation index 2019: Creating healthy lives – The future of medical innovation*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., & Wunsch-Vincent, S. (2020). *The global innovation index 2020: Who will finance innovation?* WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., Rivera León, L., & Wunsch-Vincent, S. (2021). *The global innovation index 2021: Tracking innovation through the COVID-19 crisis*. WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021.pdf
- Dutta, S., Lanvin, B., Rivera León, L., & Wunsch-Vincent, S. (2022). *The global innovation index 2022: What is the future of innovation-driven growth?* WIPO. <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022-en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf>
- Dutta, S., Lanvin, B., Rivera León, L., & Wunsch-Vincent, S. (2023). *The global innovation index 2023: Innovation in the face of uncertainty*. WIPO. <https://www.wipo.int/documents/d/global-innovation-index/docs-en-wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
- Fisher, A. G. B. (1939). Production, primary, secondary, and tertiary. *The Economic Record*, 15(1), 24–38.
- Freeman, C., Clark, J., & Soete, L. (1982). *Unemployment and technical innovation: A study on long waves and economic development*. Frances Pinter.
- Galbraith, J. K. (2007). *The new industrial state*. Princeton University Press.
- IMD. (2023). *World digital competitiveness ranking 2023*. <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/>
- Khodzhaian, A. A., Ignatyuk, A. I., Korneev, V. V., & Khodzhaian, A. R. (2021). Modeling of the effect of structural shifts on the economic dynamics in Ukraine. *Scientific Bulletin of the National Mining University*, 2, 170–177 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2021-2/170>
- Nelson, R., & Winter, S. (1982). *An evolutionary theory of economic change*. Belknap Press of Harvard University Press.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change, and economic performance*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
- OECD/EC. (2005). *Oslo manual: Guidelines for collecting and interpreting innovation data* (3rd ed.). OECD Publishing.
- Smith, A. (1904). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (E. Cannan, Ed.). Methuen. <https://oll.libertyfund.org/titles/237>
- The Transformation Index. (2024). *BTI*. <https://www.bti-project.org>

Отримано редакцією журналу / Received: 01.10.24
 Прорецензовано / Revised: 17.11.24
 Схвалено до друку / Accepted: 05.12.24

Valerii OSETSKYI, DSc (Econ), Prof.
ORCID ID: 0000-0001-5104-1070
e-mail: osetski@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Andrii KAMINSKYI, DSc (Econ), Prof.
ORCID ID: 0000-0002-6574-8138
e-mail: akaminsky@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Viktoriia KULISH, PhD
ORCID ID: 0000-0002-5919-2823
e-mail: kulish_v@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE SYSTEMIC NATURE OF INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS IN THE STRUCTURAL POLICY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN ECONOMY

Background. *The issues of structural policy and systemic restructuring of the national economy, its innovative modernization are the issues of the future of Ukraine, a strong European state. The current practice of structural reforms in Ukraine shows that the qualitative characteristics of structural policy lag far behind European standards in this area. The purpose of the article was to systematically analyze the characteristics of structural policy and to identify and provide institutional recommendations for state participation in innovative economic development during the war and the period of post-war economic reconstruction in Ukraine.*

Methods. *A set of empirical and theoretical research methods was used: methods of analysis, synthesis and generalization, which at the dialectical level allow to scientifically substantiate popular models of innovative development. A methodological analysis of theoretical doctrines was carried out to reveal the political and economic foundations of the study of structural transformations and structural policy.*

Results. *The features of the systematic approach to the study of patterns of innovative development and systemic restructuring of the national economy as a whole are revealed. This approach makes it possible to make fundamental clarifications of the institutional transformations of structural policy in the period of fundamental changes in the national economy. It is found that innovative development based on knowledge is the defining imperative of structural policy and determines the creation of "new" development institutions. The experience of economically developed countries shows that innovative development is a priority direction of structural policy. The author analyzes the conceptual interrelationships of the structural policy objectives, the systemic nature of the structural policy of innovative modernization, the institutional limitations of structural changes in the Ukrainian economy and the need to overcome the institutional "ineffective" structural policy. The features of the institution of structural policy as a factor in optimizing the state's participation in the innovative development of the economy are investigated. It is established that institutional theory is one of the most important components of the structural policy of innovative development of the modern economy. It is determined that digital platforms can become a key factor in structural changes that will ensure the innovative development of Ukraine's economy.*

Conclusions. *The research results indicate the growing influence of systemic trends in the structural policy of innovative development and can be used to develop specific concepts, a special categorical apparatus, a high-quality institutional environment, forms and tools for strengthening the institutional concept of innovative modernization.*

Keywords: *system analysis, structural policy, structural changes, innovative modernization, innovations, innovative development, institutional concept, institutional strategy.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.